

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НАДЈАВНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 13.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 14. ЈУЛИЈА (26. СРПЊА) 1878.

ГОДИНА I.

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. к. За СРБИЈУ г. ф. 7; по г. ф. 3. 50.; четврт ф. 1. 75. к. За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Предплата и све наручбине шаљу се администрацији, и дописи уредништву на Цетиње.

ПОГЛЕД НА НАШЕ ШКОЛЕ У ОВОЈ ГОДИНИ.

II.

У данашњим својим границама наша мала отачбина бројила је у овој години 42 основне народне школе и 48 учитеља. Овај број према броју укупног становништва није ни велики ни довољан, па још ни тада, кад би се удвојио. —

По нама и није намјера била — пишући ове врсте — да покажемо, да је овај број школа довољан за Црну Гору; ми само хтјели смо изијести на видик, колико се је и шта се учинило за ове три године, а уз то, какви су изгледи за унапријед. Већ наступајуће јесени има отворених 15 мјеста, гдје са свијем изнова подигнуте школе и дјеца пописана чекају на учитеља; и познавајући земљиште гдје се показује потреба да се школе подижу, уз то прегнуће народа и живо збузивање наше владе — имамо тврдо надање, да ће прије пет година свака кућа црногорска моћи олако своје дијете слати у школу. Што пак одма нијесу школе подигнуте у свима племенама и мјестима гдје се показује потреба, поглавити је узрок оскудица у учитељима. Не само у почетку кад се почело озбиљно радити о установању школа, него и сад ово питање чини доста сметње и по важности својој заузима прво мјесто. Овдје је згода да споменемо како се поступило прве школске године — 1870.

Познато је да ни у Црној Гори ни у њеној околини нема приправничке школе која би давала добре учитеље. Добављати препаранде из једине у то вријеме школе сомборске у Војводини, скопчано је са многијем незгодама. — Морало се поступати на овај начин. За прве учитеље узети су и употребљени они младићи, који су на цетињској тлавној основној школи свршили са одличним успјехом четири разреда, који, већим дијелом, бијаху млади свештеници. Колико се данас тражи знања за добра учитеља, мора се признати, да младић, који је и са најбољим успјехом свршио само четири разреда основне школе, није доспјео са науком дотле, да може сјести одма за катедру учитељску. Прије свега дакле држата су редовна предавања за цијела два мјесеца вакације, па пошто су иза тога строго испитани из свега што им се предавало из методике и оних предмета који су потребити за учитеље ниже осн. школе, тек тада добили су учитељски декрет и послани сваки на своје означено мјесто. Осим споменутога употребљен је строг надзор над њиховијем радом, даље добављање и растуривање бољих и потребних педагошких књига и часописа, награде онијем учитељима, којима је школа показала најбољи успјех и т. д. Ови и слични поступци показали су, да они учитељи, који нијесу штеђели прегнућа и добре воље, данас већ калкулирани су као врло добри и њихов рад заслужује награду. Но данас у овом погледу боље стојимо. Већ у овој школској години употребљено је двапајест младића, који су прошле године са одличјем свршили богословију на Цетињу, у којој се — као што смо у почетку овога чланка казали — живо настојало, да се питомци што више и боље упознаду са најновијим учитељским методом како у теорији, тако и у пракси. Рад њихов у овој години потпуно је задовољно наше воље и показао колико добра може донијети зем-

љи добро уређена богословија. Па и ове као и сваке следеће године даје речени завод по десетак младића, који су законом везани, да пет година служе земљу као народни учитељи. По овоме што смо казали можемо бити потпуно сигурни, да ће у малој години Црна Гора имати чужни број добрих учитеља.

У наше 42 школе било је свега у овој години 2145 ученика; дакле једно на друго долази на сваку школу 47 а на сваког учитеља по 42.

По броју разреда било је школа са једнијем разредом (само првијем) 2, са два разреда 7, са три разреда 30, а са четири разреда (главне школе) само 2.

Прошле и предпрошле године отворено је више школа но што горњи бројеви 3 и 4 показују; но у више њих, чим су отворене, подпунила су се сва три разреда, пошто су ученици прије отварања дотичне школе, већ у њеку другу ходили.

Подјељујући ученике на разреде било их је у првом разреду 929, у другом 645, у трећем 431 а у четвртном њих 40.

С погледом на број становништва земаљског, највише школа налази се у ријечкој и причкој нахији. У реченом двије нахије има у свакој по 7; дакле управо трећи дио свијех школа у држави. Али и само прилике ту су најудесније за школу, јер села и мјеста кад су боље групурана, знатно олакшавају долазак дјеце у школу; напротив има мјеста у Брдица, па и у самој катунској нахији гдје је њекијем ученицима по цијо сахат и више школа од куће удаљена. Наравно да се у таквијем случајевима не може употребити строгост закона по ком је принуђено свако дијете у школу ходити, које је навршило седам година; но је остављено на добру вољу док се и у тијем мјестима школе подигну.

Оцјењујући овогодишњи успјех школски, било је 10 школа одличних, 12 врло добрих, 14 добрих, 3 са приличним а 3 са доста slabим успјехом. Кад се узме средина од показаних калкула излази: да је школски успјех уопште у овој години врло добар.

Из наведених података види се право стање наших школа. Без сумње да ће се сваки пријатељ напредта с нама заједно радовати, видећи, гдје је близу 500 црногорских младића само ове године свршило школу, који су потпуно вјешти читању, писању, познавању вјеронаука, повјеснице нашег народа и од чести опште, земљописа, потребних рачуна за домаћи живот итд.

Овај број биће, наравно, сваке године већи, једно што ће се све више ученика уписивати, а друго, што ће се сваке године нове школе отварати. И тако би се већ данас могло означити оно, ако Бог да, скоро вријеме, када ће се и наша отачбина, што се тиче писмености у народу, моћи упоредити са народима, у том погледу, најпреднијим.

Ваља нам напошљедку још и то казати, да наше школе имају и својих недостатака, при свем том, што је успјех њихов таков, да нас за сада у највећој мјери задовољава. Но љубав с којом је народ пригдио школе и живо настојавање наше владе око усавршења и унапређења школа нашијех, потпуно нас удварава, да ће и

те оскудице подмирене бити. Шта више ми се надамо, да ће се у брзо отворити пут и даљем, темељнијем, већем образовању нашој младежи, јер се намјерава подићи на Цетињу гимназијска реалка. Наше су потребе многе и велике, које се у један мах неподмирују ни у много већој држави, која располаже са сретствима куд камо обилнијим. Но уз увјерење, да влада неће ништа пропустити, да учини, што треба и што се може учинити, слободно очекивати можемо, да ће наша отачбина бити попосна, пред својим и страним свијетом, напретком који је већ, и који ће још за кратко вријеме показати.

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

О стању Турске опет су почеле новине много разлагати и то ушљед фермана кога је дао султан вице краљу мисирском. Говорило се, порицало се и сада се опет потврђује, да му је султан дао нове велике повластице, с којима вице краљ постаје скоро самостални господар. Сувише султап је примио досадањег противника свога на најпријатељскији начин и врло сјајно; частио вице краља и примао части од њега, примао га у свој двор сјајно као себи равног владарца и на исти начин враћао му посјете. Овим изненадним појавима тражи свијет прави значај и пушта се у свакојака нагађања. Значај и то велики има доста ово зближење султана с вице краљем. И прије овога фермана, још кад је вице краљ дошао у Цариград, казали смо па смо и сада тога мислила, да Турска тражи у Мисиру савезника као у држави исламској. Турска види да досадање пријатељске везе њене попуштају у Јевропи, па за то хоће да себи осигура једно вјерног друга. Та тежња њена показује се у томе, што и друга азијатска мухамеданска племена себи привлачи. Она се дакле спрема не само против својих хришћанских народа, него и против самих онијех јевропских сила, које би хтјеле против ње или потпомоћи или пустити Хришћане у Турској.

Хоће ли турски државници у томе успјети са лукавим Кејовом, то се не може знати, јер врло лако могло би се догодити, да у најосуднијем часу за Турску вице краљ обрне против самога султана, да не само своју потпуну независност постигне, него можда што и нашљеди од распајајуће се Турске. Да Турска поред свега ласкања нема пуне вјере у краљу мисирском, види се и по томе, што му није повратила узапњене ратне бродове, који могу обојима у заједничком рату користити, а Мисиру, против њега, јако опасни бити. Сувише, оргни великога везира „Турки“ у намјери да ублажи гласове о самосталности вице краља, како, да је султан задржао себи доста знакова о поданству вице краљевом.

Дакле само добропорачуњени интереси Турске дали су вице краљу мисирском њеке нове повластице, и за то јако гријеше они, који мисле, да у доброј намјери савјетују Србији и Румунију да онијем истијем начином потраже исте добити. Прије свега и Србија и Румунија имају већ данас више, него што је сад султан краљу мисирском дао, а друго, узроци, који су побудили султана да учини оне уступке в. краљу са свијем другису и оних нема и не може имати у својме одношају према њима, а што је најглавније, ми не можемо и не смјемо ниш за малим д. битима, које нам више штетније могу бити, него морамо управо ниш нашем једином, великом задатку, који ми против а не са султаном само извршити можемо.

О предаји киванскога кана заповједнику руске војске генералу Кауфману, извјештава исти генерал, да је кан Сеид Мухамед Рахим

данас у овом стан и признао своју кривицу. Овај данак је подишеним руском цару и пре- дао се њему. Народ у руске руке. Генерал Кауфман поставио га је опет каном и придодao му један управљајући савјет, док се тако руска војска бавила буде. 1. Јунија кан је издао мани- фест, којим за љубав цару руском све робове у кинату пушта у слободу и ропство за увијек укида. Ово човјечно дјело припада слави и успје- ху рускога оружја. Персијски робови већ се вра- ћају у своју отачину, а Генерал Кауфман јавио је одмах руском заступнику у Техерану да по- ради код персијске владе, да ове невољнике при- ми на граници.

По овоме дакле руска је влада у Киви у потпуној власти. Многе новине држе за нужно претресати питање: шта ће сад Русија с Кивом? Питање је то као најсудбијније. Без обзира на даље намјере Русије у средњој Азији, разумје се већ и по томе, да она више неће упуштати Ки- ву, што је њу много жртава стало ово освојење, које је једва овим петим походом постигла. Било дакле да је учини васалном државом или да је сасвијем приједини себи, што је најбоље, Кива остаје руско земљиште.

Занимљиви су енглески гласови о овој ствари. Кад је Русија предузела овај освојачки поход, дигли су енглески листови велику грају против ње и опомињали своју владу на опасност, која одтуда пријети интересима Енглеске. Међу тим влада енглеска нишла је за добро да остави мирни гледаоц и сада исте новине тјеше се тиме, да ће Руси бити тако добри, да оставе Киву, и ако су тако зли били, да је освоје. Таман су погодили.

У Француској је најважније то, што се пока- зју изгледа, да ће се опозиција сложити и прикупити под један барјак. Послије знамените бесједе Гам- бетове у којој је разложио програм свој и својих јед- номисленика покушавају све републиканске стран- ке да усвоје сада јасни програм Гамбетини. И тако би бивши славни диктатор могао постати вођ цијеле опозиције у толико прије, ако се Тјер и Гревн повуку са јавнога поља.

У Шпанији постаје стање све горе и о- пасније. И сама народна скупштина признала је то тиме, што је влади предала неограничену власт. Шта више ради се око тога, да се сва врховна власт преда чувеноме Кастелару, као диктатору, јер је његов челични карактер познат, па се мисли, да он ту неограничену власт неби злоупотребио. Но устанак Карлиста као да осу- јећава сва напрезања шпанолскијех патриота. О- собито у погоње вријеме ови јако напредују. И сам Дон Карлос који грамзи за престолом шпан- ским и који је узрок овога грађанскога рата, прешао је већ у Шпанију и издао проглас на народ у коме између осталог овако говори: „Ја чујем глас Шпаније, која се са смрћу бори и дођох да се борим за Бога и отачину. Ја нећу да гледам

с прекрштенијем рукама јуначку борбу. И ја јако жалим заслијећеност војске, која заборавља на славу од петнајест вјекова под монархијом за- ставом? Напошљедку кличе: „Шпанија ниште по- моћи од нас. Напријед својевољци! Шпанија у- мре. Својевољци, спасимо је!“

Јест, Шпанија умире, али је Дон Карлос са својим својевољцима дави. Јадни, племенити, њега славни народ шпанолски! Или је збиља толико пао у неразуму, да вјерује овиме отров- нијем ријечима, или је са свијем пропао у поква- рености, да се продаје за новац и обећања не- сретном властољубцу.

Талијанско министарство једва је један пут склоњено, као што већ јависмо. Но то ново министарство Мингетово предусрела је опо- зиција са жестокијем нападајима, јер је састав- љено од људи, од којих су неки већ били по два три пута министри и вазда падали са несретне политике своје.

Краљ италијански као да неће поћи у Беч на изложбу. Каже се да Француска највише око то- га ради, јер се иста боји да неби краљ отишао из Беча и у Берлин. Истина да се њемачки посла- ник у Риму, Кајдел, јако труди да склони краља на тај пут, но тешко ће успјети, јер Виктор Ема- нујило по својој нарави тешко се раставља са уобичајеним начином живота свога и отужне су му дворске свечаности у Бечу.

Напротив Шах Персијски долази у Беч ових дана, јер је кренуо из Париза право на бечку изложбу.

Цар њемачки долази у почетку Августа, а за краља грчког каже се извјестно да неће ићи у Беч.

ДОПИСИ.

Из ЗЕТЕ, 6. Јула. — Јавио сам вам 27. пр. м. како је Шефкет паша скадарски био у Под- горници и помутно сву Зету, мјесто да је умири. Наши Турци заборавили су сада на своју дамију и на наше цркве, због чега нам је велико зло гро- зило, јер Шефкет паша дође и њима на врат са тезиматом. Но Турци, што се ни надали нијесмо, са свијем одважно одговорише паши, да они де- сетине нијесу никада давали, нити ће је дати. Али паша мисли да ће своју наредбу силом мо- ћи извршити, те је многе најугледније Турке дао поапсити и у Скадар одвести. Пошто се паша вра- тио у Скадар несвршивши ништа, послаше зетски Турци једну депутацију к њему, но он све по- сланике народне, и несаслушавши их баци у тав- ницу. Паша је казао, да је Султан наредио, да се десетина даје, а Турци му не вјерују и хтели су у Стамбол телеграфати, па кад им је паша то забранио, они су хтели своје посланике шиљати управо Султану, али Шефкет паша ни то не да. И тако је сада настала мука велика. С обје стра- не пала је последња ријеч: Шефкет паша говори,

мићски. Па они грбови! То изгледа јако нобл!“ рече, кад се мало поизмакла да погледа двор с лица. „Ах, каква срећа такав двор имати! дода њежно обрнув се Волкмару, који ју је пратио.

За тим се опет врати к фамилији, коју јој Волкмар престапи. И она погледа свакога редом, но поглед јој се задржи на Јањи, која је сјеш- љиво гледала. „Красни ђаволић!“ рече, па онда представи њима свога нећака, који је до сад скромно стајао код кароца не опажен ни одкога, само га Јање мило погледала. „Ово је Едмунд Брон, мој сестрић, или боље рећи син и на- пљедник. Родитељи су му умрли. Отац му је био славни професор Брон, који се бавио са свако- јаким кршевима и о томе много књига написао. Он је био професор — како се зове оно, Ед- монде?“

— Геологије, одговори Едмонд, тихо.

„Јест, Геологије. Ррђав занат, јер славни професор није оставио за собом ни једнога нов- чића, али је био постао дворски савјетник, а и то значи нешто. Едмонд је дакле син дворског савјетника и учио је много, све што се учити може. И ви сте г. Хенриче учили; ви се можете с Едмондом разговарати, јер он зна све. Ја сам му плаћала најскупље учитеље. О, г. Вокмаре ви немате појатија шта такво васпитање кошта!“

Међутим уведе г. Вокмар г.ђу Бекингову у кућу, а за њима поју и остали. Као олујина прође она све одаје и бијаше усхићена љепотом њиховом. Но опет примјети, да би љепше било кад би се овај стари намјештај избацио, а на место његово нови, богатији намјестио.

„Извините госпођо! одговори Хенрик, овај

да десетину морају дати. а Турци гогоре, да је неће никада дати и прије даће се поклати, него што ће то учинити. Узрујаност је доиста велика и сви дућани у Подгорницу затворени су од доласка пашина, нити се више отварају. Тур- ци су се ријешили од своје стране на свашто. Хоћели доћи до озбиљна сукоба, то ће се до ко- ји дан видјети.

Из ПЛЕВАЉА, 23. Јуна. — Забављен на- шијем јаком домаћијем, тек сада ево ви јављам, шта се догодило код нас прошлијех дана. Добро није, то знате и сами, јер камо добра раји у Турчина.

Турци, никада сити нашијех мука, а о нам дан с пропусти живот, ово нам данас тековину нашу пљачкају и узимају и тако редом. Тако ево прије њеколико дана у два сата поћи запалише овдашњи Турци главну чаршију срп- ску, која је од истијех зликоваца горела у овој години ово трећи пут. Заклети крвници наши за- палише дућане српске, који су стајали у средини чаршије између турскијех дућана и то на шест мјеста подметнуше ватру, како се неби лако пре- кинула. Сувише у свима чесмама пресјекли су воду, да се није једна кап ненађе. Јадни Срби кад угледаше своје рговине у пламену потеку тамо као без душе. Но Турци их и у томе сме- тоше, јер наоружани затворише улице и хтедоше побити оне, који су похитали да угуше ватру. Видјећи Срби то, досјете се, те ударе другијем путем преко баштина и дођу до несретнога мје- ста. Али ту тек имају што да виде. Турци обили сјекирама дућане, те сву робу, колико уграбити могаху, односише својијем кућама и кућама сво- јијех ага и субаша. Осим онога што су газије понијеле својијем кадунама, све је изгорело и пропало. Огромна штета не може се описати. 56 дућана изгорено је, а преко 50 други- јех Турци су испроваљивали и опљачкали. Па још кад узмемо, да је ово трећи пут у години дана како нас Турци овако нагрдише. онда мо- жете мислити, у каквом се стању налазимо. У здравље султаново осталисмо без није ничега, па и овај голи живот што нам још преостаде, виси нам непрестано о концу, страхујући, да ће га звјерска турска рука сваки час преејети. Овако се већ живјети не може. Морају се помјешати капе и чалме, па коме дођу опанци, а коме о- бојци. За то, браћо, за крст частни и велико име божје, немојте, да вам додија вапај наш, него муке наше нека ускипе у вама гњев и жељу, да се ослобојамо. Спремајте се што прије, јер ми смо спремни вазда.

Из САРАЈЕВА, 17. Јунија. — Изаслао је Асим паша једног грдног зудумћара по имену Крк сердара и ш њиме 40 пандура, који су сви с коца и конопца, који најгоре муке задају Ср- бима по селима. Мајчино је млијеко пропиштало,

је намјештај још из времена Лудвига XIII., те се одликује укусношћу, и као старина има особиту вриједност.

„Шта је мени стало до Лудвига XIII. Да је то и старије још, да је макар и од Лудвига двадесетог, љепши је намјештај вазда љепши. Да видите намјештај банкара барона Фриза, који га свакијех пет година мијења! Све злато, ништа до злата!“

„Драга тетка, рече Едмонд, сва кућа барона Фриза са цијелим покућством не вриједи ни ко- лико овај једини салон.

„Збиља! Но ти ћеш, Едмонде, то боље зна- ти, ти си изображен човјек, одговори г.ђа Бекин- гова па окренув се Волкмару настави: „Видите, ја сам ћи једнога малог трговца, и кад сам била у колевци, није ми се прорицало, да ћу имати милионе и што сада знам о великом свијету и отијетности, то сам све научила, кад се мој по- којни обогатио. Много имам да захвалим једном послужитељу моме, који је прије служио у једној грофовској кући да ме учио на господску.“

И ако богата г.ђа Бекингова мало показива- ше господштине, опет искреност њена учини ли- јеп утисак на Хенрика. Ни Јање не показиваше према њој никакве одвратности и уздржавала се од свога несташлука, можда за љубав Едмонду, који јој се много допадала. Само је Хедвига не могаше подносити, но и она се показиваше уни- љата и услужна као домаћица. Г.ђа Бекингова то је примјетила, па је у себи овако размишљала: Она сигурна зна, да ћу ја поћи за њена оца, па ме мрзи, по писам ни ја луда, да такво чељаде држим у кући. За то ћемо је ми на вријеме уда-

ПОДЛИСТАК.

МАЈЧИН СНОМЕН.

(Продужење.)

IX.

Госпођа Бекингова није се дала дуго чекати. Једно по подне диже се велика прашина на путу. То је била она на једним великим, плаво боја- дисаним колима. Дође и стаде пред двор, ће је на степеницама окружен својом фамилијом чекаше г. Волкмар. Он притрчи и, прије него што је ње- зип послужитељ скочио, отвори вратаоца на ка- роцима и прихвати је у силазењу. Г.ђа Бекингова бијаше крупна жена од својих 40—50 година, образа јако црвенијех. Она се поздрави с г. Волк- маром, па онда брзо прегледа све јоко себе и наједанпут повиче: „О, боже, каква је то пра- шина! Не може се већ ни познати, да су моја кола са свијем нова. Шта ћете мислити о мени г. Волкмаре? А ја вас увјеравам да су кола нова и скупа! Хиљаду и осам стотина фиорина и 85 ф. преноса! Је ли истина Јоване! — Ах, Јоване, како ти изгледаш. Твоје бјеле рукавице, па твоје бјеле чарапе, као да си их носио већ осам дана! А јутрос их је осукао вјерујте ми, г. Волкмаре! О, ти путови и раскоштво — колико то кошта! Но хвала богу има се!“ Дода скром- на госпођа и с тим се умири. „Добар дан, г. Волкмаре, радујем се, што сам код вас. Мило ми је, што сте успјели, примамти ме. Али хајдете та видјети одмах ваш двор с поља. То ме нај- више оваје занима. Ах, дван двор, баш пас-

ови зулумџари раде. Ако којем зликовцу опанке требају, они закољи сиромашном Србину врата, одери га и узми опанке, а кад виде којег најблудијег Србина, они га обједи, па му узми све до голе душе. Страховито је, што ова зулумџарска чета ради. Кажу, да је ова чета зликоваца кренула са знањем Асим паше, и да им је паша рекао: да раде слободно, што год хоће, он их неће окривити и гонити и да је још обећао Крк сардару нишан Азије, тек да не дижу, вели, власи ушп, и нек се својим јадом баве. Но и ако баш није послао паша ове звјерове, да даје народ, он зна за разбојништва њихова, па се ипак и неосврће на то.

Оваквијех мука и оваквога гонења једва је Босна запамтила. Дај Боже да је ово у очи смака турског, јер и вукови, кад им дође да крепају од циче зиме, грабе и кољу што год пађу. Можда и Османлија види да ће брзо с грдилом поћи своме Мухамеду, и да се неће обистинити опомно фочански муктија говори да пише у ћелами кади: „кад Мухамед чинуком својим махне, онда ће сав ђаур у коџбу пропасти.“

Из СУТОРИНЕ, 6. Јула. — Има једно 15 дана да Требински кајмекал Сали паша Бибезић родом Подгоричанин по Суторини и кад-пикад по Кастелновоме шетука и пландује. Шњиме је и један вићен и отресен младић којег у почетку држасмо да је некакав турски чиновник, и за длаку не упитах једнога мога пријатеља у кафани: „Опак-жакли ти штогођ, Рогане?“ али после обазнадо-сно да није Турчин него Христјанин Јевто Бјелобрк трговац из Мостара и члан онга мелци-за. Како се овој двојници очи сусретају сва је прилика да је до копта: „О турчине за невољу куме, а ти влаше силом побратиме!“ Шта ова двојца раде и у ове наше крајеве послују сва на своју пагађа. Једни веле, „дошли су да беру по Суторини кукуруз и да тргају грожђе; други: Није него да некаку фабрику граде крадмичице; трећи каже: Није него се чуло да Зубци, Крушевчани и Бањани нешто на дебело спују с кнезом Црногорским.“ Четврти пак, који нешто даље од носа виде, све ово побија те ће им рећи: „Што зборите јесте ли при себи? Кукуруз је још у млијeko а грожђе у агрегу; што ће му грећа грађевина! зар да се у њој као у оне двије горостасне касарне легу ластовице и пауци?“ А шта би се од Црногораца пландили докле турска влада има своје вјерне пандуре уздух Црне горе плаћену рају, и кад још није вакат телалу да завиче: ко дава више? а до телала раја је својој влади вјерна ако не за друго ано за ријеч: Побратиме докле је сланине, него знаћете до десетак дана најдаље зашто је долазио Сали паша; а међу тим — вели ови четврти — жао ми је што немије нико да му каже: Жали Боже три ове сапуна, што потроши була на арапа, али ће се после он сам увјерити да је долазио као Пе-

троније на Брајне, а то је: „ће си био? — није.“ А што си чинио? — ништа.“

Да је Сали паша паметан и у свакој радњи дјетелан, то му се као што чујемо одрећи неможе, но његово масло наш купус овога пута не зачини, премда и он зна ону Црногорску пословицу: „ако си ти лукав и ја сам домишљат.“

Ако у длаци не знам тајне намјере царева и крајева немојте ми се чудити, јер би се преварила и најмудрија глава кроз микроскоп, али сам чуо од паметни људи да они вазда пазе како ће воду на свој млим навести, и да више пута снијевају што бији неможе а на сврху да здраво јаје добије слоњено, али знам да је дужан сваки чиновник пословати оно што му старији заповједају па тако и Сали паша, који заслужује спет неку похвалу што се својски заузео и с которским капетаном г. Рендићем чагодно и умјерно двије пограничне обшине Мокрићане и Крушевчане међу којима је, има двије три године, било свега и свашта због права међусобне горе и пасишта.

Докле боље ствар разаберем, дојидућим чланком јави ћу вам оно што они четврти Суторињанин за сад крије.

(У.) ТРСТ 6. Јула. — По данашњим гласовима из Турске Градишке, повратили су се пребјегли Срби у своју постојбину. Нравна ствар, да они на обећавања и јемство турске владе пристати нехтједоше, да се поврате, јер знаду да им турска власт никаква јемства ни дати не може, јер је у Турској сваки Турчин, над бједнијем Србином, неограничени господар, и само кад хоће, може га уништити. Градишки Срби, повратили се на јемство аустро-мађарског генералног консула из Сарајева, г. Светозара Тодоровића, који је, а исто и аустро-мађарска влада код ове прилике доста озбиљности и воље показа, да ће Аустрија у будуће, с обзиром колико на своје сопствене трговачке користи, толико на право народно строго рад турски чиновника и зулумџара пратити, и ако се још такви појава догоди, да ће Аустрија друге мјере употребити.

Допета крајње вријеме било би, да Аустро-мађарска престане турски чувар бити, да турску хрбину напусти, и право страдајући народа брани. Аустро-мађарска имала је довољно времена, да се увјери: да Турска за живот створена није, и да мјера пропасти, а исто увјерити се могла, да јој Турска никад никаква добра учинила није, учинити неће, шт учинити може. — Турска мора врат слојити, и она већ к својој коначној пропасти на сусрѣт трчи, и већ до данас да је аустро-мађарска и још неке друге државе подупирале нијесу, одавна би она пртила. — Сад је рачун чист. Француска неће и не може више ни паре, пак ни једног војника за турски крпеж жртвовати. Енглези што су хтјели, то су учинили, оглобили су Турску до голе душе. Догодило се у Турској што му драго, Енглези не

даду више ни пребијене паре, нит су они вољни ту глупост, и срамоту, данашњег вјека подржавати. Русија пак од увијек непријатељ је Турске, и још покојни цар Никола, назвао је турског султана „болесним човјеком“. Аустрија увјерила се, да истина није, да ће џезина држава само докле обезбјеђена бити, док на балканском полуострову никакве промјене не буде. — У Аустро-мађарској морали су до тога убјеђења доћи, да би Аустро-мађарска тек онда живијати могла, ако се мјесто данашње гиле, и за све неспособне Турске, слободне државице на балканском полуострову створе, које ће своју слободу и самосталност од свачије поплаве бранити, пак и Аустро-мађарску чувати. Турска није у стању себи помоћи, још мање коме другом услуге чинити. Аустрија треба за времена, да се постара, и више мали пријатеља задобије, јер тек би с њима заједно живити могла. И као да се већ у Аустро-мађарској тога држе! — Турска је дакле данас сама себи остављена. Јуначка Црна Гора, Србија, Грчка и Румунија, сложите се, а робујући народе тресни с ропским лицима о земљу, пробуди се из мртвог сна!

Из Турске стижу једнако ужасни гласови насиља и страдања наше браће. Разбојничка дружина, турски чиновници, видећ да ће им царовање од кратког времена бити, харају и отимају, где-гођ знаду да који грошић има. Јесте ли чули, што се ту недавно у Мостару од браће Стричића догодило, и како још и данас у тавница чаме. Ствар је била овако. Неки турчин војничког чина, сврне у механу браће Стричића у Мостару, и ту пијућ пробави скоро читаву ноћ. Пред зору удаљили се некамо. Сутра дан потражи турска власт реченог Турчина, а вјероватно је, да је то све унапред удешено било, дозна се да је исти Турчин у хану браће Стричића био, позову исту браћу Стричиће на суд, и ови кажу да је таки Турчин у њихову хану био, а како је отишао, да они то не знаду. Турци знајућ да се од браће Стричића што шићарити може, окриве их да су они оног Турчина убили и неће заковати, свежу их пак с њима у тамницу. Трећи брат затворени Стричића чувши како му браћа страдају, упути се, да реченог Турчина тражи и траг му дозна, јер је увјерен, да је исти жив, и да је злотвор његове браће, с лоповским намјерама скопчан. Прочује, да је исти Турчин у Дубровник отишао, упути се у Метковиће, и дозна, како је исти код Габеле прешао, и у Дубровник отишао. Дошавши у Гуж дозна од његог Мије Лажице, који је уједно турски спедитер, да је тај Турчин с парабродом за Драч отпутовао. Спромах Стричић мислећи да ће своју браћу изабавити похита у турски консулат, исприча све што је, и како је, молећи да се то на хартији даде, да му браћа не страдају. Турски консул Пржић, на жалост, родом Дубровчанин, видећи да ће Стричић своју браћу изабавити, и да турски чиновници шићарити неће, позове брже боље реченог Мију

ти. Она се о томе већ споразумјела и са г. Волкмаром и за то одмах сједне и напише писмо своме другом сестрићу, секретару у једном окружном уреду. Хедвига није о томе још ништа знала.

Гђа Бекингова са свијем се већ одомаћила у кући Волкмаровој. Њена „благодогољивост“ није била никоме досадна. Сви су је лијепо предсретали. За то се и Едмонд мало ослободио. Са Хенриком се радо забављао, а када се с Јањом састајао, бијаше много весело.

X.

Рајхолду Огу небјеше међутијем тешко његово изгнанство из дворца. Кад му је Хенрик саопштио одлуку свога оца, он се слатко насмијао. „Па то је част за мене, што ме се та гђа Бекингова боји. Знам ја, такви су сви сиромашни богаташи. Њима кад споменеш ријечи, дух, оббразовање, књижевност, пјесништво, њима је непријатно, као ђаволу, кад чује име божје. Они су прости, па се стиде нас.“ А одмах иза тога пошто се растао са Хенриком, отишао је старом учитељу и весело се руковао с њим, и са Фаницом. „Пријатељи, примите милостиво изгнанника. Ја сам изгнан из дворца Волкмарова, догод се тамо буде бавила њека велика госпођа!“ Стари Тобије наљути се јако због тога догађаја, па рече: „Ипак ви нијесте од свију непријатеља вашњих напунтени.“

„Само сиромаш љуби сиромаша! одговори Рајххолд и стисне руку Фаници значајно. И иза тога долазаше Рајххолд сваки дан у кућу учитељевоу, и сваки дан излазио је с њим и с Фаницом у шетњу у гору. Једнога дана испео се с њом на

једно брдо, а стари Тобије остао је далеко иза њих. Кад су били на врху, Рајххолд стане усхићено говорити о љепоти природе.

„Како се може допадати овај предјел вама, који сте видјели Алпе и Пиренеје? запита дјевојка озбиљно.

„О, Фанице, ја сам обишао свијет и паучивао се у њему и сит сам га, али ми је остало ипак толико свјежег осјећања, да могу жарко љубити ово мјесто, и вас, моја мила, у њему. И ја вас доиста љубим!

Дјевојка махаше главом сумњиво и насмјешни се слатко, али у оку заблеста јој суза.

„Суза! повиче Рајххолд узбуђено. Зашто плачеш Фанице? И он је загрли; она му се пусти, али неодговори загрљају његовом. За тијем се наједан пут отрже, поведе Рајххолда на није се ону страну брега, да их стари Тобија не може видјети, па онда му рече: „Рајххолде, ја вас познајем скроз. Не знам како сам до тога познања дошла, али знам, да вас знам. Ви сте издајник, човјек с хладним срцем, који хоће да увјери другог о ономе, у што ни сам не вјерује. Ви говорите о љубави, а сами не осјећате љубави. Ја то све знам, и опет вас љубим. Ја те љубим Рајххолде, јер сам те заволела прије него што сам те познала и сад већ не могу да те не љубим. Њеколико недјеља или дана ја сам твоја и ти си мој. Па онда је све свршено. Ја то знам, за то не мисли, да си ме преварио. Један пут се живи у животу и мој живот сабијен је у ово њеколико дана. И ја и Хедвига љубимо те. Ти ћеш се опет њој вратити, не за то што је више љубиш, него мене, него за то што је она богатија.

И онда је мој живот угашен. Видиш дакле да се ја не вaram. Пођи за то слободно Хедвиги, само, ако можеш, поступај с њом другчије, него што си са мном. Ја сам ти казала што сам имала, и сада будимо сретни док је теби воља!“

„Фанице, моја драга Фанице, ти си право дјете, ти ћеш видјети —

„Доста!“ Она му не даде више говорити.

У то указаше се на путу једна кола. То бијаше гђа Бекингова са Хенриком и Хедвигом. За колима јажаше Јање и Едмонд. Рајххолд их угледа и хтједо се зклонити, али већ не могаше. Несташна Јање гурне своју сестру бичем и покаже јој на ону страну Хедвига сва преблједи, по то нико неопазе.

„Ко је онај човјек? запита Едмонд Јању.

„Оно је Рајххолд Ог, о коме сте чули више пута говорити у нашој кући. Њега љуби моја сестра. Али он је рђав, страшно рђав човјек! Нико не мисли о њему тако, само ја, и ја пјам право. Видите ли Едмонда, ја вам све повјеравам, све — тога човјека љуби моја сестра!“ Јање се сневесели и потјера коња напријед. Едмонд је гледаше зачуђено. Дјете, па какав збор! —

Кад је Рајххолд доцне у вече кући дошао, дочека га мати на вратима и рече му:

„Хајде полако у своју собу, да те не чује отац, јер је јако љут, па ће бити окршаја. Не питај зашто. Све ћу ти казати послје, кад ти донесем вечеру. И Рајххолд се полако ушну у своју собу и сједне да му отац не чује ход и дуго чекаше, док му већ једном мајка дође са свијежом у једној и вечером у другој руци.

(Продужиће се.)

Дажина к себи и запријети му да га за жива главу не говори, да је тај Турчин с парабродом у Албанију отпутовао, јер се и он страдати, због Стричића кој је међутим с пљачкуром некако по-
сво, док се консул Дажинем договори, и каже му у присуству Дажина, који то посведочи, да истина није, да је тај Турчин у Албанију отпутовао.

Четири доказа има Стричић у рукама, да је тај Турчин из Мостара кренуо, и до Дубровника дошао, и кад је мислио, да је своју браћу из-
бавио, најјери се на крштеног Турчина Ангуна Пржића, који је доста наше браће упропастио, као што му то Гавро Вучковић у својој књизи „Робство у слободи, или огледало правде у Босни“, говори, да је он с грозним Сафет пашом сиромаша Серафима Петровића и брата му Јову, брата Гавру, и Милентију Радуловића у Азију у заточеније послао. Пржић мјесто да страдајућој браћи поможе, и турски допловук осуди, он на против ради, и својој браћи вјешала спрема. Дубровнику мора тешко бити, што је таког сина родило. А мисли да ни осталим г. г. консулима не може бити све једно, што се и Пржић зове консул. Красна је држава то, гдје се тако што догађа, и која таквог заступника има!

Трећи брат Стричића бојећи се, да се и њему, као и осталој браћи не догоди, побјегао је у Метковиће, и неће се вратити, док се судбина његове браће не ријеша.

Н О В О С Т И.

БОСНА. — 4. о. м. дошло је у Бањалуку преко 60 села из округа бањалучког да се тузи на турска насиља. Шеснајест села одмах је ушло с тужбом пред босанског валију, но тек што су почели говорити скочи валија на ноге и с великом виком сурово истјера их на поље па одмах и све остале растјера. Сутра дан имао је валија у турску стару Градишку доћи. Народ мора бјежати. Чини се, да мјеновита комисија у Бањалуци неће ништа дјеловати на Турке.

Ово се догодило послједње ондјех ужаса у т. Градишци. Може се дакле најријед знати шта чека и оне јадне Србе, што пребјегоше у Аустро-у, па се сада опет на ријеч Аустрије враћаше у своје мјесто, ако аустро-угарска влада не буде добро бдила над њима.

ХРВАТСКА. — Говори се, да ће гроф Јанковић бити бан, а Мажуранић министар хрватски. То је жеља народњака, али мађарска влада као да је рада за бана ставити каквога Мађара. Због постављања нове владе рађају се озбиљна неспоразумјења између Угарске и хрватске народне странке. Пештански владини листови говоре, да ће се влада хрватска промијенити тек пошто оба сабора прихвати ревизију нагодбе. С обзиром на то неповјерење, које се показује међу једном и другом странком вели „Обзор“: „Ми би врло жалели, али се неби чудили, ако се пороци мисао: радије здраво непријатељство, него због вјековита неповјерења труло пријатељство!“

ДАЛМАЦИЈА. — У котару Макарском нађе-
на је руда угља, ковине и гвожђа, од чега, особито од гвожђа биће доста користи. Палазак тај је врло знаменит. Рудник један, четири миље од Макарске, већ је склопио погодбу с једном ливницом у Корупској за гвожђе.

„Вандерер“ јавља, да је намјестник Родих замолио министарство трговине, да се постави непосредна поштанска свеза међу Задром и Ан-
коном, пошто пошт. промет између Далмације и јужне Италије све већи постаје. Свезу ту имали би Лојдови парабродни обдржавати.

У Врановићима, опћини сугварској, котару которском, појавила се говеђа куга.

РУСИЈА. — Велика кнегиња Марија вјервала се с енглеским принцем. — Гроф Шувалов умро је и за дворског првог маршала постављен је кнез Барјетински.

АУСТРИЈА. — Персијски Шах доћи ће у Беч како се сада јавља 25. Српља, пошто ће прије посјетити Италију. У Паризу гдје сада борави, дочекали су га достојно али не сервилно, као у Енглеској. Кад пролази парижким улицама, пеклићу Францези азијатском деспоту: живио шах, већ непрестано кличу: Живио република! У Бечу неће становати како „Преса“ јавља у

Пештуру, него у једном мјесту док се не пада. доћи ће чегова свита бити настављена што палати финансијалног министарства, што у ствари Британије. Из Беча кани учинити излет у Пешту, а онда се преко Петрограда вратити у домовину. Цариграда дакле неће видити, премда га је Енглеска наговарала, да задовољи овој жељи султановој.

Р А З Л И Ч Н О С Т И.

(Чаробије.) У мјесту Ренчису у окружју еперјешком у Угарској узео је змус Петар Миклуш, син богата сељака, красоту сељанку од какових шеснајест година. Младожења љубио је своју женицу нада све, те уживао у њој рај, а она опет сваком бесједом издавала, да јој нема радости ни житка без њега. Љепушица женица притварала се само, јер ју неће изнепада нађе супруг у врло очиној љубовној ситуацији са ње-
каковим накажњакком. Преварени супруг тек што није остао на мјесту мртав. У првом очајању по-
трчи одмах у опћинску кућу, да области пријави своју жалост и да нађе казни невјерној жени и мрску преступнику. Поштовани опћински предстој-
ници саслушаху не брижљиво нестретнога опћинара те му у превеликој љубезности за будући његов мир дадоше прејудри савјет, нека се окани тужбе, јер то више шкоди него ли користи, те нека употреби једино средство, које ту може помоћи, а то је чаробија! Мудри отци упутеше га и која је то чаробија и како се ради. С муп коса треба изгорјети те пепео дати жени да попије, пак већ не можеш бити сигурнији. Бриједност таква савјета не да се процјенити за љубоморна човјека. Савјет је потекао од области, свјетовани је сељак, како му неби вјеровао. Млади Миклуш потрчи кући, поче чупати косе, спржи их по у-
путку и свари чаробни лијек проти невјери своје жене. Убог супруг мислио је, чим више лијека, тим сталнији успјех те чунај косе данас, чунај сутра, док најзад дође ред на брке и браду. Уз сву брижљивост није се певолан могао никад сми-
рити, те се је увјек бојао, да неће лијек хасни-
ти. Жена се је чудила, куд јој супругу косе, но најзад на његову и на своју несрећу дознаде, камо оне. Зла коб хтјела је, да је то дознала у-
право онда, кад се је била у лицу жестоко осула од ко зна чега. Како су жене осјетљиве и за љепотом погинуле, сва протрије, кад је чула, што је пила, а сва савцата претворила се је у жуч и у јад, кад је смислила, да опону осутку није друго криво, него ли она сопра, што јој је су-
пруг приправљао. Тврдо дакле одлучи осветит се супругу, оде првом приликом у град, купи живог сребра и даде мужу у храни. Женица сопра није нахулила здрављу љубоморна супруга осим што је морао пребјежити муку већу него ли да је у-
зео три досе љека, што се даје благу да се о-
чисти, ну скидан од душевне печали и од пре-
паћене боли помисли да га је жена хтјела отро-
вати. Тај пут није ишао до премудрога опћинскога поглаварства, које би га било можда одобровољило другим чаробним лијеком, већ до котарскога суда а котарски суд даље у Епјереш. Тај суд нашао је у непромишљеном чину лахкоумне жене прекршај проти сигурности живота те ју осудио пет мјесеци у затвор, но државни одвјетник није хтјео узети, да јој је чин био неоромишљен и без пакане на смрт, те по призиву његову наре-
дио је врховни суд нову истрагу, да се разбистре све околности и изрече нова осуда у чудноватој ствари, гдје се ето чаробији добра њезина снага провјерје на чудо у зло.

(Колико се производи шампања?) У Шампањи производи се годишње око 12 милиона флаша, правога шампања. Од ових 12 мил. флаша Немачка и Аустрија попију 1,500.000, Русија 1,600.000. Енглеска са Азијом и насел-
бинама 2,300.000, Америка 2,100.000, Белгија и Холандија 500.000, Француска 3,000.000, а сав остали свијет 1 милион флаша.

(Штовање по ваздуху.) Куражни аме-
рикански ваздухопловац, професор Виз, најјерава да прелети из Америке у Јевропу преко Океана на балону са још неколицином. Његов балон има 100 стопа у пречнику, носи 10.000 фун. баласта и вуче конопач дугачак 1000 стопа. Путници ће седети у двокатној котарици; на дољем су кату преграде за рану, као кувано месо и веће, не-
гашени креч за кување каве и јаја. Испод чамца који је при балону, има једино мјесто, са кога ће се моћи сунце посматрати. Испод овога има

једнаквилоу који професор Виз рашири на јак ваздуху струју ватре да ће се у Енглеску до-
терати и пада се да ће моћи дојут до јак в-
итиваци атмосфере струје. Али овај пријед-
кушај добро испадне, ваздухопловац Виз пада да ће моћи облетети земљу за 9 дана.

(Руски самостани.) По службеним ка-
казима има у Русији свега скупа 385 самостана православно вјере, а у самостанима 213.22 члана мужкога и женскога спола.

(Пајвећи лажан.) У Волтерхамптону про-
носи се сад уједљива прича по бискупу ланкаш-
скога. Бискуп је неђе недавно шетао „по свој земљи“, те наишао на друштво угљара, где сједо у округ на земљи те би рећ пљачкују. „Што ра-
дите?“ упита их добротиво духовни пастир. „Дажемо утакмиче“, одговорише. „Нађосмо кот-
лић блага, па тко најмастније слаже, ону му да-
ди благо“. Бискуп их стаде подучавати и опо-
мињати, како је лаж највеће зло, зачетак свих људске несреће итд., те најзад рече, да је од младости увјек љуте мрзео лаж, да није никад слагао и да... Ту му пресекоше угљари јези-
виком: „Дајте старини котао, заслужио га је!“

(Далматинска вина у изложби.) У источној дворани за пољодјелство изложило је пр-
во далматинско винарско друштво разне врсте вина. Друштво је утемељено 1871 г. те је већ дотле узнапредовало, да мисли издати нову своју акција. Друштво гради ове године велике пивна-
це, да буде имало прилике у велико право рачу-
нално приправљати вино на извоз. Друштво је добавило из Бордоа бриједна винара Аријиде Випјана, а под његовом управом моћи ће у брзо много вина изважати за размјерно јефтину ци-
јену.

С Т Е Ч А Ј.

У Богословији, која се с пдућом школском годином премјешта у Острог, отвара се још једно учитељско мјесто.

Од компетената на исто захтјева се: да су с добријем успјехом свршили Гимназију и Бого-
словију, да су православне вјере, и пријерног моралног владања.

Плата учитеља богословије је: 800 ф. у злату, слободан стан и дрва колико му треба. 100 ф. за намјентај једаред за вазда и кућне трошак. Ономе ван Далмације 100 ф., а обављ-
њем 20—40 ф.

Ко жели заузети ово мјесто нека се с нужним свједочбама обрати подписаноме до свршетка Августа.

Цетиње, 10. Јулија 1873.

Архимандрит
Висарион Љубинић
ректор богослов.

О Г Л А С.

Због одласка и због немогућног преласа на далеки пут одавде, има на продају један Пјавић од 7 октава за ниску цијену ф. 150, а и ниску. Упитати ваља у уредништву овога листа.

(3—2)

Ч И Т А О Ц И М А.

Позивамо на претплату. Који су платили четврт године, тијема је претплата истекла, и по-
шлого мјесеца, а предплатницима на по годно испише свршетком Јуна, јер су „Прогораз“ де-
бијали мјес. Јануара и половину Фебруара. Ко нам што дугује, нека нам се што приједо-
жи, јер дуга имамо доста и од прошле двије го-
дине.

До мјесец дана, најдаље два, ступиће „Прогораз“ у живот. Већ су готове и претплате марке „Прогоразке“ и све што је за пошту. Ми смо се ријешили, да онда почнемо и лист наш два пут издавати. По то ће зависити и од од-
таљачког, јер ћемо онда наравно и веће прода-
вати. Молимо дакле свакога пријатеља, да се што прије јави и да се за-
раширење његово. До сад нам је често вања жеља са много страна да два пут издајемо лист, па за то се сада и на-
нам се родољуби олазвати.

Штампано у државној штампарији.